

СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд на тема **“Управление на риска при комплексни системи (на примера на железопътната система на България)”**, разработен от **Мария Стоева Стефанова** за придобиване на образователната и научна степен **„доктор”** по научна специалност 3.8. Икономика (икономика и управление)
от **доц. д-р Маргита Василева Панова**

Избраната за докторска дисертация тема за управление на риска е твърде актуална, важна и необходима за практиката. По тази причина тя изисква непрекъснато да се усъвършенстват методите, инструментите и източниците на информация за намаляване на степента на риска и на последиците от нежелани събития. Управлението на риска става задължително в условията на все по-динамично променящата се среда, в която функционират различните фирми и организации.

За обект на своята дисертация докторантката избира система, в която рискът може да доведе до големи човешки жертви, а именно железопътната система на България. Поради това настоящата докторска дисертация със своите постижения и резултати може да има голямо значение за намаляване или избягване на бъдещи отрицателни последици за хората и техническите устройства в тази система.

Структурата на дисертацията дава възможност в логическа последователност да се разкрият досегашните резултати при управление на риска, характеристиките на обекта на изследване, методите за управление на риска в жп мрежата на РБългария и тяхното практическо апробиране.

Главните постижения на докторантката са в две направления.

Едното направление е свързано с богатата информация, разкриваща ерудираността на Мария Стефанова по въпросите на комплексните системи, риска и неговото управление, различните видове класификация на риска, на съществуващите методи и техники за оценка и анализ на риска, анализа на опита по управлението на риска в железопътния транспорт на Република Корея, която има високи постижения в тази област, възникването и развитието на железопътната система в Р България., нейната структура и взаимодействие между подсистемите, нормативната база за нейното развитие и управление.

Особено впечатление прави широкия диапазон от стандартизирани платформи, подходи, модели, методики и техники, свързани с гарантиране

на безопасност и управление на риска, разгледани и анализирани в дисертацията, а именно: максимално генерализирани като: ISO 31000; RCA (Root Cause analysis), т.е. „Анализ на първопричина“; Анализ на дървото на грешките; Дърво на отказите; Карта (матрица) на риска; Метод на статистическата класификация; Анализ на последствията от повреди и откази (Failure Modes, Effects Analysis); Причинно-следствена диаграма (диаграма Ишикава); 5-те „3“ и фокусирани към една или друга конкретна област от типа на: Система за здравословни и безопасни условия на труд OHSAS (Occupational Health and Safety Assurance System) 18 001; Анализ на опасностите и контрол на критичните точки (Hazard Analysis and Critical Control Points – HACCP), имаща отношение към храните; Методът HAZOP – изследване на опасностите и оперативността – ключов метод за анализ на опасностите при технически системи; Методът „Пока-йоке“.

Второто направление обхваща научните и научно-приложните приноси на докторантката. Тези приноси са значими както със своята методологична същност, така и с практическите резултати конкретно за фирма от железопътния транспорт на РБългария.

В докторската дисертация теоретико-методологическите изследвания и разработки по въпросите на управлението на риска са за сферата на жп транспорта, но те могат да имат много по-широк обхват на приложение. Това са:

- Дефинирането на управлението на риска като целенасочено системно изследване на вероятните опасности в дадена област или по отношение на интересуващ ни обект, на основата на което следва предварително да се формира комплекс от действия, позиции и въздействия, премахващи или намаляващи вредите и загубите, в случай че една или повече от тези опасности се реализират.
- Методологическият модел по управление на риска в ж.п. системата на РБългария. В основата на този модел е заложена идеята, че възникването на риска не е само вследствие на техническия компонент, но и на ситуативната съставляща в нейните разнообразни прояви, както и човешкия фактор., като се заменя досега използвания за управление на риска в жп системата на РБългария т.н. „Технократичен“ подход с холистичен подход. По този начин може да се гарантира най-високо равнище на безопасност. Важен момент на този модел е разглеждането на жп

системата като комплексна, адаптивна, хетерогенна, при което всеки неин елемент има своя степен на риск.

- Разработената за първи път Методика за управление на риска във фирма-железопътен превозвач.

Научно-приложните приноси на докторантката са свързани с:

- Апробиране на методиката за управление на риска във фирма-ж.п. превозвач в „Х“ АД.

Впечатляващи са резултатите от прилагането на тази методика за подобряване на показателите за безопасност в дейността на фирмата. През последната година общият брой на произшествията е намалял с 27,3%, а броят на значителните произшествия е намалял с 33,3%.

- Разработване на Доклад за безопасност при въвеждане в експлоатация на подвижен състав.

При разработването на дисертацията са използвани широка гама от методи, което характеризира високото равнище на теоретична подготовка на докторантката, а именно методите на анализа и синтеза, методът на сравненията, методът на аналогията, системният анализ, ситуационният анализ, методите на индукцията и дедукцията, диагностичният анализ, статистическите методи, методите за прогнозиране, методите за получаване и обработване на експертни оценки и др.

Не може да не се отбележи и големият брой публикации, свързани с резултати от докторската дисертация, 12 броя.

Мария Стефанова показва умение за самостоятелна научна работа, да поставя важни и реализуеми цели и да ги постига.

Настоящата докторска дисертация е значим принос в методологията и практиката за намаляване или избягване на бъдещи отрицателни последици за хората и техническите устройства в жп мрежата на РБългария, с което ще подпомогне покриване на изискванията във връзка с членството на нашата страна в ЕС и хармонизирането на нашата ж.п. система с тези на другите страни от ЕС.

Въз основа на научно-методологическите и научно-приложни резултати давам положителна оценка на разглежданата докторска дисертация и препоръчвам на уважаемото жури да присъди на **Мария Стефанова** образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност 3.8. Икономика.

30.10.2017 г.

Член на научното жури:

/ доц.д-р Маргита Панова/